

IPOSTAZE ȘI FUNCȚII ALE IRONIEI ÎN DISCURSUL PARLAMENTAR ROMÂNESC (1866–1900)

LILIANA HOINĂRESCU

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” al Academiei Române, București

1. Introducere

În ciuda numeroaselor studii consacrate ironiei, nu există încă un consens privind definirea acesteia. Descrierea ironiei este complicată de o istorie culturală îndelungată, de-a lungul căreia conceptul a căpătat sensuri și accepțiuni diferite, unele contradictorii și antagonice.

Ironia a fost considerată, până în a doua jumătate a secolului trecut, un fenomen esențialmente legat de câmpul filosofic, estetic sau literar. Stilistica actuală, în prelungirea tradiției retorice postciceroniene, clasifică ironia printre tropi, asimilând-o antifrazei¹.

Abordarea pragmatică a limbajului, în dimensiunea ei cognitivă și sociodiscursivă, a marcat și un nou mod de a analiza ironia, ca fenomen comunicativ. Consecutiv, ironia a fost descrisă în cadrul unor teorii mai cuprinzătoare privind actele verbale (vezi Searle 1979: 112–116), procesele inferențiale și implicitul (vezi Grice 1975; 1978), teoria relevanței (vezi Sperber și Wilson 1978; 1986) sau în cadrul teoriilor politeții/impoliteții propuse de Brown și Levinson (1987), Geoffrey Leech (1983; 2014: 216-245) sau Jonathan Culpeper (1996; 2015).

Interpretarea discursiv-pragmatică, deși a lărgit considerabil spectrul de analiză a ironiei de la sfera stilistic-literară la faptele comunicative curente și a clarificat numeroase aspecte ale fenomenului, nu a reușit totuși să ajungă la o soluție unitară. Dimpotrivă, cele două direcții majore de cercetare, teoria pragmatică standard (ironia ca act verbal indirect/ironia ca implicatură), pe de o parte, și teoria ironiei ca mențiune, pe de altă parte, sunt mutual exclusive. În esență tropologică, teoria pragmatică standard (engl. *Standard Pragmatic Theory*) stipulează suprapunerea a două sensuri, cel literal și cel indirect/implicit în

¹ Pentru o prezentare detaliată, vezi Hoinărescu (2006: 7-36). Este binecunoscut, ironia a fost descrisă încă din Antichitate, unde este legată de maieutica socratică, metoda filosofică de a simula ignoranța pentru a-l face pe interlocutor să descopere el însuși adevărul (Aristotel, *Etica Nicomahică* 4.7, 1127b 23-26). Așa cum a fost subliniat, prestigiul lui Socrate în întreaga cultură antică a conferit unui cuvânt comun, cu sensuri depreciative (în greaca veche *eironeia* însemna „ipocrizie, disimulare, înșelătorie”) accepțiuni filosofice și elitiste (Vlastos 2002: 31). Cicero va introduce cuvântul *ironia* în latină și îl va defini drept o tehnică literară, elegantă și rafinată, prin care oratorul lasă să se înțeleagă altceva decât ceea ce spune: „Urbana etiam dissimulatio est, cum alia dicuntur ac sentias... Socratem opinor in hac *ironia* dissimulantiaque longe lepore et humanitate omnibus praestitisse. Genus est perelegans et cum gravitate salsum...” (Cicero, *De Oratore*, II, 67 [269], *apud* Vlastos 2002: 31). Tratatetele de retorică ulterioare, începând cu cel al lui Quintilian, din secolul al III-lea d. Cr., vor include ironia printre figurile retorice (tropi), asimilând-o antifrazei: „Igitur eironeia quae est schema ab illa quae est tropus genere ipso nihil admodum distat (in utroque enim contrarium ei quod dicitur intellegendum est)” (Quintilian, *Institutio Oratoria*, IX, 2, 44).

procesul de decodare a sensului ironic, corespunzător nivelurilor literal și figurat din tradiția retorică. În replică, teoria ironiei ca mențiune, formulată de Sperber și Wilson (engl. *Echoic Mention Theory*), respinge interpretarea tropologică, pornind chiar de la contestarea existenței nivelurilor literal și figurat. În concepția autorilor, acestea sunt simple constructe teoretice, în comunicarea obișnuită înțelegerea enunțurilor de ambele tipuri implicând aceleași procese cognitive. Distincția între *uz* și *mențiune* devine relevantă pentru înțelegerea enunțurilor ironice, presupunând o dedublare enunțiativă, mai precis neasumarea enunțului „menționat” de către enunțiatorul propriu-zis, ci doar citarea lui critică (vezi Sperber și Wilson 1978; 1986: 237-254). Alte studii dedicate exclusiv ironiei se revendică explicit de la aceste sisteme conceptuale, încercând să le amendeze sau să le concilieze¹.

Nici în privința dimensiunii sale sociodiscursive, ironia nu poate fi ușor clasificată, fiind considerată de unii cercetători o strategie a politeții (vezi Brown și Levinson 1987: 69; Leech 1983: 142–145), de alții – o strategie a impoliteții (vezi Culpeper 1996: 355–358), în timp ce o a treia categorie consideră că ironia poate oscila discursiv între politețe și impolitețe, în funcție de context (vezi Kotthoff 1996; 2003; Miller 2006; Tselika 2015: 19). Aceste funcții pragmatice contradictorii rezultă din subtila configurație discursivă a enunțurilor ironice, care pot evidenția contextual falsa modestie, distanța critică, gluma, deriziunea sau sarcasmul.

În cele ce urmează, ne propunem să ilustrăm diferite expresii și uzuri discursive ale ironiei în discursul parlamentar românesc, în perioada 1866–1900. Ne interesează sensurile contextuale ale ironiei, funcțiile argumentative și cele pragmatice (strategie a im/politeții), pentru a evidenția modul în care acestea interferează și se completează în cadrul oratoriei parlamentare. Considerăm că discursul parlamentar permite surprinderea unei varietăți de ipostaze comunicative și metacomunicative ale ironiei, fiind nu numai un discurs deliberativ și agonistic, ci și unul teatralizat, cu un repertoriu retorico-stilistic particular (vezi Ilie 2003; Bayley (ed.) 2004). Ironia poate avea în acest context atât expresii elaborate, redactate în prealabil și doar performate de oratori, cât și expresii spontane și dialogice, în urma intervențiilor și întreruperilor unui orator de alți membri ai Parlamentului.

2. Analiza ironiei în discursul parlamentar românesc (1866-1900)

2.1. Ironia = glumă. Strategie a politeții pozitive (autoevaluare). Argumentul prin (contra)exemplu

Pentru început, vom comenta un fragment dintr-un discurs al lui Mihail Kogălniceanu:

- (1) **M. Kogălniceanu:** *Minoritatea a dovedit că de o lună de zile nu a făcut nici o interpelare. De aceea voiesc să știu ce sunt aceste interpelări? Sunt ele spre a sprijini guvernul sau spre a justifica că este o opozițiune? Aci-mi permit a mă cam îndoi. În adevăr, domnilor, într-un parlament din lume, în Parlamentul din Egipt, se zicea că trebuie să fie și la ei dreapta, stânga și centru. Ei bine, când s-au adunat pentru întâia oară deputații, s-au dus toți și s-au pus în partea guvernului, iar cealaltă parte destinată pentru opozițiune era deșartă; atunci marele keditiv a făcut cum se face în*

¹ Pentru teoriile neogricene, care interpretează ironia ca substituție a unui sens literal, vezi Giora (1995; 1999), Attardo (2000), iar pentru cele care se raportează la teoria ironiei ca mențiune, cu diverse amendamente, vezi, printre alții, Ducrot (1984: 171–233); Kreuz și Glucksberg (1989); Kumon-Nakamura, Glucksberg și Brown (1995). Vezi și teoria ironiei ca prefăcătorie/disimulare, *The Pretense Theory*, formulată de Clark și Gerrig (1984), care încearcă o conciliere a celor două sisteme teoretice. Pentru o prezentare critică a acestor direcții pragmatice, vezi Ghiță (1999); Attardo (2000); Hoinărescu (2006: 12–30).

garda civică, pe rând a împărțit pe deputați și a zis că cutare și cutare să facă opozițiune în cutare zi și cutare și cutare să facă în cutare zi (ilaritate) . . . ba încă onor. domnul Carp [i]mi spune că chiar cu decret s-a făcut aceasta. (Mare ilaritate); Dar acum, lăsând la o parte ceea ce poate fi **ironic** în această cestiune, vin la partea cea **serioasă** și aci eu, membru din minoritate, [i]mi permit a ruga pe cei din majoritate să binevoiască a ne imita pe noi, adică să ne punem serios pe lucru, să cercetăm legile care ni s-au pus înainte ca cele mai importante și acolo fiecare din noi vom zice cuvântul nostru; dar interpelările să le lăsăm până la toamnă. (Kogălniceanu, O. V. II, 243, 16 aprilie 1882, subl. n.)

În exemplul de mai sus, oratorul utilizează anecdota/narațiunea în scop argumentativ, pentru a evidenția, analogic, o practică a mimării democrației parlamentare, comună țărilor orientale, unde tipul de guvernare autocratic persista în mentalitatea colectivă, în ciuda schimbărilor instituționale și politice. Kogălniceanu dorește să sublinieze implicit rolul constructiv al opoziției, care trebuie să facă interpelări la obiect, nu doar pentru a îndeplini o regulă instituțională. Argumentul prin exemplu este inventariat printre argumentele bazate pe structura realului (Perelman și Olbrechts-Tyteca 1957/2008: 351; 471); forța sa de convingere constă în apropierea a două situații, a două scenarii asemănătoare. În fragmentul citat, este vorba de un exemplu care invalidează o regulă, *exemplum in contrarium* (Perelman și Olbrechts-Tyteca 1957/2008: 478), iar ironia rezultă din alegerea unui scenariu care ilustrează o situație paradoxală și comică (suprapunerea a două tipuri de mentalități, fundamental incompatibile), așadar tiparul său cognitiv este mai apropiat de cel al glumei, așa cum a fost descris de teoriile semantice ale umorului (vezi Raskin 1985; Attardo 1994; 2000; 2001). Totuși, uzul argumentativ conferă anecdotei, văzute ca un macro-act de limbaj, funcțiile evaluative, critice ale ironiei. În contextul formalizat al discursului parlamentar, unde predominante sunt strategiile politeții negative, ironia de acest tip, apropiată de glumă și cu un efect perlocuționar clar umoristic, este utilizată ca o strategie a politeții pozitive. *Marea ilaritate* consemnată în transcrierea discursului indică efectul retoric pozitiv al râsului într-un context înalt agonistic și competitiv, constând în solidarizarea și empatizarea participanților într-o chestiune de fond supusă dezbaterii. Comentariul metadiscursiv al oratorului: *Dar acum, lăsând la o parte ceea ce poate fi ironic în această cestiune, vin la partea cea serioasă ...*, subliniază opoziția între registre, ironicul fiind opus seriosului, și rolul punctual al ironiei/glumei în discursul parlamentar, unde registrul grav trebuie să rămână predominant.

2.2. Ironia = persiflare. Atitudine neconformă cu regulile instituționale (heteroevaluare). Forme ale polifoniei discursive. Argumentul citațional

- (2) **M. Kogălniceanu:** *Socotesc că trebuie să fiu lăsat spre a continua. Cred că-mi este și mie permis să întrebuițez aceeași figură retorică pe care a întrebuițat-a onor. domnul Chițu, fără cât de puțin să-mi permit să intru în diagnoza boalelor rele ale miniștrilor. [...]*
Fiți siguri, o mai repet, că nu voi face deloc diagnoze boalei fizice a domniei voastre [...] Mai erau încă doi bolnavi ... (Zgomot, întreruperi)
Mă iertați, n-am făcut nici o personalitate [personalizare n. n.] și-mi veți permite ca atunci când se răspunde la cestiunea făcută de un deputat în privința acestei schimbări năprasnice a miniștrilor și în mod glumeț de boale, să vorbesc și eu tot așa, fără să ating câtuși de puțin, ferească Dumnezeu, nici onorabilitatea, nici independența de caracter, nici universalitatea cunoștințelor domnului Stătescu de a trece dintr-un ministru într-altul. Voi mai zice că mai era încă un bolnav, era domnul Urechia. Protomedicul a găsit că domnul Urechia avea o durere de urechi și i-a prescris să se întoarcă la șoseaua Kiselef și acolo să facă o cură de esență de floare de tei și se va vindeca. (Ilaritate) În adevăr, domnul Urechia s-a vindecat. (Ilaritate) Era apoi și general Angelescu, care din pricina boalei independenței sale purta chipiul cam pe o ureche. Hei bine,

protomedicul l-a aruncat tocmai în Italia, în grotă de la Posilipa, la Neapole (ilaritate), unde s-a vindecat. A venit noul ministru de externe și **aci nu mai încap ironie**.

Domnul președinte: Dumneavoastră faceți diagnoza boalelor, pe când ar trebui să discutați bugetele.

O voce: Aceasta este diagnoza bugetelor.

M. Kogălniceanu: Mi se pare, domnule președinte, că sunt în dreptul meu. (Zgomot.)

Domnul Ion Câmpineanu: *Persiflagiul în Cameră nu este permis; pentru demnitatea Camerei cerem să revie oratorul la cestiune.*

M. Kogălniceanu: Sunt foarte recunoscător onor. domnului Câmpineanu.

Domnul Ion Câmpineanu: Neapărat.

M. Kogălniceanu: Îmi pare foarte bine că dumnealui iese din tăcerea sa; cu domnia sa am mare plăcere de a discuta.

Domnul N. Dimancea: Cer cuvântul !

M. Kogălniceanu: A venit la Ministerul de Externe domnul Dimitrie Sturdza, care a fost interpelat de domnul Alexandru Lahovari ce caută pe acea bancă ? Domnia sa a răspuns — **aci nu este persiflagiu** —, a răspuns: Am mare încredere în domnul Brătianu. (Kogălniceanu, O. V. II, 432, 26-27 ianuarie 1883, subl. n.)

În exemplul (2), Kogălniceanu, ca membru al opoziției, comentează dese remanieri în guvernul liberal condus de Ion Brătianu, aducând în discuție mai ales rotația miniștrilor de la un minister la altul, pe criterii pur politice, fără a se ține cont de competențele fiecăruia în noile investiții. Oratorul adoptă atitudinea fals naivă, motivând aceste schimbări bruște, „năprasnice”, prin neașteptate probleme medicale. Ironia prezintă în acest context două realizări discursive. Într-o primă fază, oratorul recurge la preteriție pentru a atinge aluziv esența chestiunii: *să vorbesc și eu tot așa, fără să ating câtuși de puțin, ferească Dumnezeu, nici onorabilitatea, nici independența de caracter, nici universalitatea cunoștințelor domnului Stătescu de a trece dintr-un minister într-altul*. Ca procedeu retoric, preteriția a fost asociată cu ironia, ambele trimițând indirect la un text mai mult sau mai puțin indicibil, la un enunț pe care enunțiatorul aparent nu și-l asumă (vezi Hamon 1996: 88-90). Negația și preteriția induc întotdeauna, în orice discurs, efecte de bruiaj enunțiativ având valoarea unui semnal, adesea a unui semnal intertextual, așadar distanța unui text față de alt text (mai mult sau mai puțin indicibil) (Hamon 1996: 88). În pragmatica enunțiativă, preteriția devine o manifestare a polifoniei discursive, alături de negația metalingvistică, cu care este structural înrudită, și ironie (vezi Ducrot 1984). Preteriția este un procedeu retoric convenționalizat, des întâlnit în oratoria politică, prin urmare poate funcționa ca un semnal al ironiei pentru receptori. Exemplul surprinde reacția spontană a unui membru al majorității, care acuză o abatere de la regulile instituționale: **Domnul Ion Câmpineanu:** *Persiflagiul în Cameră nu este permis*. Deși forma glumeată și aluzivă de critică a guvernului funcționează ca o strategie a politeției (pozitive sau *off record*, vezi Brown și Levinson 1987)¹, expresia indirectă este percepută de membrii majorității parlamentare ca o formă agravată a criticii, o persiflare, așadar ca o strategie a impoliteției negative (Culpeper 1996: 358), recuzate de regulamentul Camerei. Schimbul de replici ne permite să observăm modul în care locutorul își ajustează mijloacele discursive, în cursul aceleiași intervenții. În urma interpelării, Kogălniceanu nu renunță la ironie, dar schimbă mijloacele de realizare a acesteia. El preferă să citeze, în scop argumentativ, o replică a unui ministru, care declarase că a acceptat funcția în guvern pentru că avea mare încredere în Brătianu. Astfel, scopul oratorului de a demonstra absența criteriilor de competență în guvernul condus de Ion Brătianu este atins. Citarea părții adverse pentru a

¹ Pentru o prezentare critică a sistemului propus de Brown și Levinson, vezi și Ionescu-Ruxăndoiu (2003: 73–90).

sprijini propria teză este o tactică argumentativă curentă în dezbaterile parlamentare, oratorul utilizând cuvintele oponentului pentru a sublinia o contradicție și a-i submina astfel autoritatea și credibilitatea (vezi și Walton și Macagno 2011: 31–37). Expresia intertextuală a ironiei cu reproducerea discursului altui locutor, identificat discursiv, este mai ambiguă, păstrează aparența de seriozitate și obiectivitate, permițându-i oratorului să evite reproșul de persiflare. Secvența metacomunicativă care precedă replica citată este semnificativă: *Domnia sa a răspuns — aci nu este persiflagiu —, a răspuns: Am mare încredere în domnul Brătianu.* Se instituie astfel o distanță critică față de enunțul menționat, fără ca evaluarea negativă să poată fi atribuită locutorului. Ironia funcționează aici ca o strategie argumentativă și, totodată, prin expresia sa indirectă, ca o strategie a politeții (*off record*). Este de reținut din exemplul reprodus în ansamblu percepția diferită a ironiei, din perspectivă ilocuționară și perlocuționară (orator versus auditoriu): strategie a politeții (atenuare prin glumă și exprimare indirectă) versus o strategie a impoliteții (persiflare), legată de un dezacord ritualizat, specific interacțiunilor competitive, și mai puțin de o reală neconcordanță comunicativă.

2.3. Ironia intertextuală. Formă literară elaborată. Aspecte histrionice ale DP. Argumentul citațional utilizat ca argument *ad hominem*

Exemplul următor este extras dintr-un discurs al lui Titu Maiorescu:

- (3) **T. Maiorescu:** *Scuzați-mă dacă, în calitatea mea de membru al opoziției, nu văd poate destul de clar, dar îmi pare că și nivelul discuțiilor noastre parlamentare în această Cameră a cam scăzut. Judecați d-voastră înșivă.*
Eu gășesc foarte caracteristică și foarte de revelat o vorbire a unor membri din majoritate.
D-lor, nu știu, este vreun leader al majorității acesteia?
Voci: Este, este.
T. Maiorescu: *Ce fericit aș fi când l-aș afla!*
N. Ionescu: *În Parlament este președintele consiliului.*
T. Maiorescu: *Miniștrii guvernează; Camera este aici pentru control și trebuie să aibă un reprezentat mai autorizat al majorității întru aceasta. În lipsă de un leader, nu pot face alta decât să mă țin de cei cari vorbesc mai des și ale căror cuvinte sunt mai cu seamă acoperite de aplauzele majorității și să-mi zic că aceștia reprezintă, după toată probabilitatea, ideile majorității. Așa aud adeseori vorbind pe d. Dimancea, pe d. Boldur-Lățescu și mai este unul, care vorbește des în timpul din urmă, n-am onoarea a-l cunoaște mai de aproape, este d. Iepurescu. Când mă uit apoi în Monitorul oficial și văd că cuvântările d-lor sunt acoperite de aplauzele majorității, atunci zic că acești d-ni exprimă un sentiment al majorității Camerei. Astfel, d-lor, mai deunăzi d. Dimancea, adresându-se opoziției, minorității – sub aplauzele ce le văd însemnate aci în Monitor cu cuvintele: mare ilaritate și aplauze –, ne-a zis nouă următoarele cuvinte...*
N. Dimancea: *Luați răspunderea pentru ceea ce a vorbit oratorul care m-a precedat?*
T. Maiorescu: *Eu sunt recunoscător pentru toate întreruperile. Am atât de mult de purtat, în sfiala mea, cu răspunderea pentru propriile mele cuvinte, încât nu mă mai pot încărca și cu răspunderea pentru cuvintele altora (aplauze).*
Iată cum se rostește d. Dimancea după Monitorul din 4 noemvrie, adresându-se la opoziție: „Pe urmele noastre ați venit și prin luptele noastre v-am târât după noi până ați ajuns unde sunteți, ca să aveți astăzi libertatea tribunei completă, libertatea presei absolută, pentru a ne injuria în tot chipul, uitând că sunteți datori să țineți un langagiu mai dulce, și căutând a vă vărsa tot veninul ce aveți pentru paraponiseala că nu sunteți toți chivernisiți.”
Nu mă îndoiesc, că ați auzi cu plăcere încă o dată toate cuvintele d-lui Dimancea; însă, pentru scurtimea timpului, voi mai extrage numai pe cele din urmă: (ilaritate) „De aceea vă rugăm să încetați de a vă mai îmbrăca, cum zice fabulistul, în pelea de leu, pentru că orcât veți întinde pelea leului, ea tot nu vă va acoperi de ajuns, și lumea vă va vedea cine sunteți (mare ilaritate, aplauze).”
D-lor, eu mărturisesc că în această mare ilaritate a Monitorului am izbucnit și eu, când am citit acest sfârșit în Monitor (ilaritate). Nu e așa, d-le Dimancea, d-voastră și cu mine, amândoi iubitori

de studiile clasice, ne-am adus cu plăcere aminte de fericitele timpuri antice, unde în scrierile autorilor, de exemplu în ale vechiului fabulist Esop, animalele jucau un rol însemnat (aplauze, mare ilaritate). Așadar eu nu m-am mirat, când ne-ați vorbit despre leul din fabulă.

O voce: *D. Dimancea a vorbit și de măgar.*

T. Maiorescu: *Mai multe animale sunt puse cu diferite roluri în dezbaterile parlamentare, ca și în fabulistul Esop și în modernul nostru Donici. Este leul, este și un alt animal mai pacinic, permiteți-mi a-l îmbrăca într-o haină neologistă și a-l numi asin, și d. ministru de interne ne-a vorbit astăzi chiar și de un canar, tot la adresa unui membru al opoziției. Acest animal nu exista în vremile antice, fiindcă insulele Canarice nu erau cunoscute pe atunci; dar după asinul întrebuițat în antichitate, poate să vie și canarul mai modern (ilaritate).*

D. ministru de interne: *Este mai subțire.*

T. Maiorescu: *O mică observare însă, d-lor: în aceste studii clasice, dacă se vor auzi mai departe în țară, este de temut că lumea, îndrăznesc a zice **toată** lumea, când va vedea că numiți **asini** pe Ionescu, pe Kogălniceanu, pe Lahovari, are să se întrebe: cine sunt leii din compararea d-voastre? Nu cumva d-nii Lățescu, Dimancea și Epurescu? (mare ilaritate). Dar atunci mi-e teamă că toată lumea la noi în țară o să zică: mai bine asin cu Ionescu, cu Kogălniceanu, cu Lahovari, decât leu cu Lățescu, cu Dimancea și cu Epurescu (ilaritate).*

*Și trecând la celălalt pasagiu al d-voastră, dacă pentru „chiverniseală” este lupta, dacă vreunul din noi, din opoziție, vrem să ajungem la guvern numai fiindcă vrem să ajungem la „chiverniseală”, nu cumva cei ajunși deja acolo sunt **chivernisiți**?...*

*Vedeți ce însemnează, când 3 fragmente de leaderi nu fac un singur leader întreg? **Vedeți ce însemnează a întrebuița arme cu două tășuri? Și e lucru curios: în asemenea arme tășul al doilea, care se întoarce, arde mai tare decât celălalt; aspiranții la chiverniseală în opoziție presupun ajunșii la chiverniseală în majoritate!** (Maiorescu, O. III, 793–796, subl. n.)*

Discursurile lui Titu Maiorescu au o formă elaborată, multe dintre ele fiind, se pare, redactate dinainte, memorate și ulterior performate. Putem observa în acest context mai clar trăsătura de teatralitate sau de histrionism a discursului parlamentar (vezi Ilie 2003). Ironia este cu atât mai eficientă, cu cât beneficiază de un cadru de reprezentare, în cazul nostru, de scena parlamentară. În ședința din care am extras fragmentul (din 12 noiembrie 1882), Maiorescu, ca membru al partidului din opoziție, discută despre nevoia unui program de guvernare, a unei viziuni politice mai largi după care să se conformeze acțiunea politică a guvernului, criticând totodată improvizările și soluțiile conjuncturale. De asemenea, subliniază importanța discuțiilor de idei în sfera publică, deplângând scăderea nivelului intelectual al dezbaterilor în Cameră, în absența unor lideri autentici ai majorității. Nota dominantă a discursului care urmează acestei secțiuni introductive este anticipată de replicile preliminare în care oratorul se interesează dacă în sală se află vreun „leader” al majorității. La răspunsul afirmativ, el exclamă *Ce fericit aș fi când l-aș afla!*, condiționala ireală declanșând presupuziția (ironică) a absenței constante a liderilor majorității din ședințele parlamentare.

Maiorescu citează, pentru a-și susține teza, două fragmente dintr-un discurs ținut de unul dintre reprezentanții partidului majoritar în Cameră, dl Dimancea. În spiritul critic care l-a consacrat nu numai în oratoria parlamentară și judiciară, dar și în estetica și critica literară, Maiorescu alege strategic un fragment de discurs al oponentului său, unde se remarcă, pe lângă o logică politică defectuoasă (opoziția este datoare majorității), în plan stilistic, amestecul registrelor popular și înalt (*a vărsa veninul, v-am târât după noi*), improprietatea termenilor (*langagiu mai dulce*), combinarea nefericită a neologismelor latinizante (*langagiu, injuria*) cu grecisme (*paraponiseală, chivernisiți*). Efectul comic al discursului citat, care provine dintr-o deficiență logică și stilistică, este strategic asimilat de critic, într-un comentariu metapragmatic, cu efectul retoric/perlocuționar al acestuia, consemnat la transcrierea în *Monitor* (mare ilaritate și aplauze): *D-lor, eu mărturisesc că în această mare ilaritate a Monitorului am izbucnit și eu, când am citit acest sfârșit în Monitor (ilaritate).*

Știm din mărturisirile contemporanilor că Titu Maiorescu păstra un ton glacial, foarte serios, când supunea analizei unele producții oratorice sau artistice și voia să le sublinieze neajunsurile. Mijloacele paralingvistice (intonație, frazare, inflexiunile vocii) și retorica mimo-gestuală au fost cu siguranță exploatare și în acest caz. Tonul său serios, aparenta obiectivitate și detașare față de discursul reprodus semnaleză ironia și îi mărește efectul perlocuționar (observăm reacțiile auditoriului: *mare ilaritate*). Maiorescu procedează apoi la o analiză aproape didactică, adoptând tonul condescendent al unui profesor. Acest ton instituie imediat o asimetrie între interlocutori, specifică interacțiunilor complementare, unde superioritatea unei părți este tacit admisă de interlocutori (dialogul profesor-student/elev). Ca atare, Maiorescu simulează a nu sesiza critica la adresa opoziției din fragmentele reproduse, solidarizându-se aparent cu perspectiva autorului și laudând gustul ales al acestuia pentru literatura antică:

Nu e așa, d-le Dimancea, d-voastră și cu mine, amândoi iubitori de studiile clasice, ne-am adus cu plăcere aminte de fericitele timpuri antice, unde în scrierile autorilor, de exemplu în ale vechiului fabulist Esop, animalele jucau un rol însemnat (aplauze, mare ilaritate). Așadar eu nu m-am mirat, când ne-ați vorbit despre leul din fabulă.

Comentariul său continuă pe același ton binevoitor, cu formularea unor mici amendamente lingvistice, referitoare la alegerea unei forme neologice pentru un cuvânt (măgar/asin), sau enciclopedice (aducerea unor păsări exotice în Europa). Acest excurs condescendent didactic nu face decât să sublinieze ironic modestia și precaritatea mijloacelor oratorice ale oponentului său. Replica următoare aduce în forță tonalitatea polemică, specifică contextului agonistic, Maiorescu punând în evidență comparațiile deplasate și injurioase, precum și viciile de logică din discursul oratorului citat:

lumea, îndrăznesc a zice toată lumea, când va vedea că numiți asini pe Ionescu, pe Kogălniceanu, pe Lahovari, are să se întrebe: cine sunt leii din compararea d-voastre? Nu cumva d-nii Lătescu, Dimancea și Epurescu? (mare ilaritate).

Metafora animalieră utilizată de adversar este reinterpretată ironic de Maiorescu, care enumeră printre „leii” politici ai majorității și un oarecare domn Epurescu, creând astfel o contradicție comică între doi termeni, situați pe paliere stilistice diferite (leul are un sens conotativ, simbolic, Epurescu e denotativ).

Interesant de remarcat cum Titu Maiorescu, de formație logician (a fost totodată profesor de logică la Universitate), explicitează inferențele logice/presupozițiile pragmatice, acele deducții înscrise în structura enunțului, care, trimițând la ceea ce locutorul consideră a fi unanim acceptat, pot deconspira un mod de gândire, un sistem de valori, în cazul discutat locul comun conform căruia politicienii de la putere sunt cei *chivernisiți*, iar scopul guvernării este *chiverniseala*:

Și trecând la celălalt pasagiu al d-voastră, dacă pentru „chiverniseală” este lupta, dacă vreunul din noi, din opoziție, vrem să ajungem la guvern numai fiindcă vrem să ajungem la „chiverniseală”, nu cumva cei ajunși deja acolo sunt chivernisiți?...

Fragmentul analizat oferă un exemplu de ironie citațională (intertextuală). Se observă tensiunea între cele două enunțuri, cel reprodus și cel sursă, și eficiența critică a ironiei, care beneficiază de mijloacele paralingvistice. Deriziunea are un efect greu de contracarat pentru un actor politic, pentru că politicul este domeniul rigorii, al seriozității și al competenței, iar a

demonstra că un politician este ridicol înseamnă a contesta dreptul acestuia de a activa în sfera publică. În discursul parlamentar comentat, ironia este preferată expresiei directe pentru a augmenta efectul critic și retoric; cu toate acestea, oratorul simte nevoia să evidențieze componenta evaluativă, partea inițială, care simulează strategic naivitatea, adeziunea și consensul, fiind urmată de un comentariu metapragmatic, explicit polemic. Ambiguitatea ironiei este exploatată până la un punct retoric, după care oratorul își susține în forță teza. În oratoria politică, se urmărește reacția auditorului, iar mijloacele retorice sunt savant dozate și ajustate în funcție de efectul lor perlocuționar. Din punct de vedere sociodiscursiv, locutorul atribuie ironiei funcția unei strategii a politeții negative (prin excesul de formalism în expresie) sau a unei strategii indirecte (*off record*)¹, însă este foarte probabil ca ironia să fi fost percepută ca o strategie a impoliteții, subliniind distanța dintre interlocutori, delimitarea voită de celălalt, asocierea lui cu trăsături negative (cf. Culpeper 1996: 358; 2015: 425) și chiar ca un atac la persoană, câtă vreme ridiculizarea adversarului este un mod de a-i pune la îndoială competența și inteligența. Fragmentul comentat surprinde utilizarea argumentului citațional ca potențial argument *ad hominem* (atacul la persoană), precum și funcția retorică a ironiei în acest mecanism discursiv (vezi și Walton și Macagno 2011: 34).

2.4. Ironia = sarcasm. Strategie a impoliteții. Presupoziții pragmatice. Structură dialogică

- (4) **T. Maiorescu, ministrul cultelor:** *Încă o dată, d. Vernescu să-mi răspundă, cine judecă afirmațiunile d-voastră? Ați prevăzut că se validează alegerile de Cameră; s-au validat – de ce le invalidați a doua zi? Din momentul când alegerile s-au validat de Cameră, singura autoritate competentă conform legii, nu mai este permis nimănui să vie a le contesta; și, dacă totuși o face, atunci trece din statul normal constituit în statul anarhic și devine un revoluționar (aplauze prelungite).*

I. Brătianu: Trimiteți-ne la pușcărie.

Ministrul cultelor: *Noi nu trimitem la pușcărie pe nimeni dintre deputați, fiindcă avem libertatea cuvântului, inviolabilitatea deputaților. Dar ironica întrerupere a d-lui Ioan Brătianu și apelul d-sale la intoleranță le găsesc puțin potrivite. N-am fost în Camera aleasă când erați d-voastră la minister, d-le Brătianu, dar mi se spune că era atunci o stranie netoleranță, că oratorii de altă părere decât d-voastră nici nu puteau să vorbească aci; pe când în Camera aceasta s-a văzut chiar ieri un domn, al căruia nume nu-l mai citez, care, vorbindu-se de încercarea de la Ploiești, a întrerupt și în toată libertatea, a zis: Nu, n-am voit să fac republică, am voit să fac guvern provizoriu. Nu ne imputați dar tocmai toleranța pentru vorbele d-voastră. Toleranța este un adevărat merit parlamentar. (Maiorescu, O. III, 211, 4 iunie 1875, subl. n.)*

În exemplul (4), după cum putem observa, contextul discursiv este foarte tensionat, opoziția liberală acuzând guvernul conservator că ar fi falsificat alegerile. Maiorescu vorbește în Parlament în calitate de Ministru al Cultelor și subliniază pericolul de anarhie care însoțește o atare acuzație. Este întrerupt de Ion Brătianu: *Trimiteți-ne la pușcărie*, replica sa radicalizând mesajul lui Maiorescu de respectare a cadrelor legale. Maiorescu va critica atât întreruperea, ca o violare a regulilor parlamentare, cât și semnificația ei implicită, o exhortație la intoleranță. El califică ironia (în fapt, intervenția sarcastică a) lui Brătianu cu atât mai nepotrivită, cu cât tocmai partidul conservator a militat pentru toleranță și respectarea drepturilor cetățenești. Astfel, își acuză implicit adversarul nu numai de impolitețe, dar și de ipocrizie. În acest context competitiv, expresia sarcastică a ironiei este evaluată ca o strategie

¹ Sarcasmul sau politețea batjocoritoare [eng. *sarcasm or mock politeness*], vezi Culpeper (1996: 356; 2015: 425), Leech (1983: 142; 2014: 232-238), este descrisă ca o strategie a impoliteții similară strategiilor politeții *off record* din sistemul propus de Brown și Levinson (1987).

a impoliteții, un mijloc de a ataca adversarul. Este, de asemenea, important să subliniem forma logică, argumentativă pe care o ia critica lui Maiorescu, precum și mijloacele de atenuare și de evitare a unui atac direct (de exemplu, expresia pozitivă pentru o evaluare negativă: *Dar ironica întrerupere a d-lui Ioan Brătianu și apelul d-sale la intoleranță le gădesc puțin potrivite*). Maiorescu contracarează prin expresia formalizată a politeții (politețea negativă) impolitețea adversarului său politic, iar această atitudine prevenitoare, care evită orice atac direct, în opoziție cu mijloacele directe ale adversarului, creează o asimetrie discursivă și instituie o formă subtilă de ironie (superioritate, rafinament vs impolitețe).

2.5. Ironia = remarcă inteligentă, vorbă de spirit (heteroevaluare). Presupoziții pragmatice

- (5) *Vreau adică să fie aduși deputații, care vorbesc și au vorbit până acum, dd. Blaremburg și Conta, în poziția puțin serioasă de a vorbi într-o parte pentru niște oameni convinși de mai înainte și în altă parte în contra unor oameni, care prin tăcerea lor, vor să astupe răsunetul ce aceste cuvinte vor avea în țară? Și la întrebarea d-lui Lahovari, făcută ieri venerabilului nostru președinte, dacă nu acordă cuvântul la cineva în contră, d. Președinte, cu o ironie inteligentă, a răspuns: nu-i pot inventa.*
Nu cumva suntem unanimi de părerea majorității? (Aplauze) Este știut că nu suntem unanimi, a declarat ieri și d. președinte al consiliului, că este în contra proiectului majorității. (Maiorescu, O. III, 573, 5 septembrie 1879, subl. n.)

În exemplul (5), replica reprodușă de Maiorescu exprimă o critică implicită făcută de președintele Camerei privind atitudinea pasivă a opoziției. Enunțul *nu-i pot inventa* implică ironic faptul că opoziția nu există, întreaga structură lingvistică funcționând ca un declanșator al unei presupozii contrafactice¹. Utilizarea retorică a presupoziiilor este, după cum se poate constata, unul dintre mijloacele cele mai rafinate de a crea efectul ironic. În acest context, ironia este evaluată pozitiv ca o remarcă inteligentă (o vorbă de spirit) și funcționează ca o strategie *off record* a politeții.

2.6. Ironia = glumă, neseriozitate, ambiguitate. Inadecvare contextuală. Strategie a impoliteții (heteroevaluare)

- (6) **Al. Lahovari** (ministru de externe). [...] *Vă aduceți aminte că d-l Catargi, când eră vorba de proiectele de reforme ce se cereau în sesiunea trecută, răspundeă prin cuvintele cunoscute: la toamnă; s'a zis că această trimțtere la toamnă era ceva ironic. Eu, d-lor, am crezut și cred încă că d-l Catargi vorbia serios. Aveam un timp prea scurt, votarea bugetului era o lucrare grea, care ne-a dus până la Iunie. Prin urmare eu eram în drept să iau în serios vorbele d-lui Catargi. Dela d-l Vernescu am aflat ieri că d-l Lascar Catargi, chiar când vorbește cu Regele în împrejurările cele mai grave, vorbește ironic, ca cu Camera; poate asemenea să vorbească ironic, dar eu persist a crede că totdeauna d-l Catargi vorbește serios. (Lahovari, D. P. 230–231) [...]*
D-voastră ziceți că în ironie d-l Catargi a recomandat pe d-l Manu!... Presupuneți că un președinte de consiliu, un șef de partid, când este vorba de o direcțiune capitală ce este a se da afacerilor țării, dă consilii ironice Regelui!... Cuvânt necugetat! Vorbă grăbită! Eu nu cred ca d-l Catargi să fi vorbit Regelui cu ironia pe buze.
L. Catargi: Voiu spune eu numai decât cum am vorbit.
Al. Lahovari (ministru de externe): *Însă povața d-voastră ironică, cum o califică d-l Vernescu, a fost luată în serios, și d-l Mănu a fost chemat la guvern [...]* **Credeți că țara va împărtăși răsul și**

¹ Counter-factual presupposition meaning that what is presupposed is not only not true, but is the opposite of what is true, or 'contrary to the facts' (Yule 2004: 29).

ironia d-voastră? Ei bine, și noi ne-am luat în serios și Adunările ne-au luat în serios, și țara ne-a luat în serios, și vă veți miră singuri, văzând cât de serioși suntem! (aplause). (Lahovari, D. P. p. 236, 15–16 Decembrie 1889, subl. n.)

În exemplul (6), Al. Lahovari comentează în termeni foarte negativi atitudinea discursivă a lui Lascăr Catargi, în anumite contexte politice, calificată de unii membri ai Parlamentului drept ironică. Eschivarea locutorului de la a-și asuma angajamentul discursiv prin ironie este considerată un comportament verbal neresponsabil și iresponsabil, complet inadecvat în discursul politic. Ambiguitatea ironiei poate aduce grave prejudicii în viața politică, putând antrena decizii eronate. Nota critică, foarte puternică, este atenuată prin mijloace mai mult sau mai puțin convenționalizate. În primul rând, oratorul evită să atribuie direct politicianului vizat replica ironică, preferând să citeze alte instanțe enunțiative: *s'a zis că această trimitere la toamnă era ceva ironic. Dela d-l Vernescu am aflat ieri că d-l Lascăr Catargi, chiar când vorbește cu Regele în împrejurările cele mai grave, vorbește ironic, ca cu Camera;* în al doilea rând, Lahovari critică forma ironică în sine ca tip de răspuns parlamentar, evitând să implice direct persoana care a performat actul. În al treilea rând, își exprimă insistent convingerea că de fapt Lascăr Catargi nu a fost ironic, ci serios, accent care mărește subtextual gravitatea acuzației de iresponsabilitate. În acest context instituțional, ironia este considerată o formă de lipsă de respect sau impolitețe, atât față de interlocutorii politici, cât și față de public, la un nivel simbolic, față de poporul care și-a ales reprezentanții în Parlament.

3. Concluzii

Analiza discursului parlamentar, surprins într-o perioadă istorică dată, confirmă natura complexă a ironiei, atât în privința formelor de manifestare, cât și a funcțiilor sale sociodiscursive, datele contextului de comunicare fiind esențiale pentru identificarea și interpretarea lor corectă. Ironia poate fi analizată atât ca un fenomen inferențial (poate fi declanșată de o implicatură/un act verbal indirect sau de presupuziții utilizate retoric), cât și ca fenomen al polifoniei discursive sau ca fenomen intertextual (citațional). Așa cum am subliniat, aceste mijloace de realizare se combină, cu cât contextul este mai literar, mai elaborat (vezi mai ales exemplele 2, 3).

În discursul parlamentar, ironia este un instrument retoric, de persuasiune și critică; ambiguitatea, exploatată în câmpul estetic-literar, nu este întreținută, după atingerea unui efect perlocuționar concret, oratorii autodefinindu-și actul de limbaj prin desemnări explicite sau comentarii metapragmatice (exemplele 1, 3). Atunci când întreține ambiguitatea, în plan semantic sau pragmatic, ironia este recuzată explicit din discursul parlamentar (vezi exemplul 6). Discursul politic, în toate subtipurile sale, se recomandă prin excelență drept un discurs serios: un discurs pertinent, autoritar și autorizat, care cultivă claritatea, presupune asumarea directă a enunțurilor și reclamă în cel mai înalt grad încrederea receptorilor săi, de aceea, în expresia sa generică, se raportează antagonic la discursul ironic (pentru opoziția discurs serios vs discurs ironic sintetizată mai sus, vezi Hamon 1996: 60 și urm.).

Din punct de vedere sociodiscursiv, ironia poate fi utilizată contextual atât ca o strategie a politeții, cât și ca o strategie a impoliteții. Este interesant de observat faptul că ironia poate fi diferit evaluată, din perspectiva locutorului sau a receptorului, între intenția discursivă și efectul perlocuționar înregistrându-se frecvent neconcordanțe semnificative. Luările de poziție și contrareacțiile trebuie să fie înțelese însă în contextul competitiv, agonistic, al oratoriei parlamentare, prin urmare pot fi strategic exagerate sau deturnate discursiv.

SURSE

- Kogălniceanu, O. V. II – Mihail Kogălniceanu, *Opere* V. II, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, București, 2004.
- Lahovari, D. P. – Al. Lahovari, *Discursuri parlamentare (1888-1891)*, București, Editura „Librăriei Școalelor” C. Sfetea, 1915.
- Maiorescu, O. III – Titu Maiorescu, *Opere*, III, *Discursuri parlamentare (1866-1899)*, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Univers Enciclopedic, 2006.

BIBLIOGRAFIE

- Aristotel, [1988], *Etica nicomahică*, traducere, studiu introductiv, comentarii și index de Stella Petecel, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Attardo, Salvatore, 1994, *Linguistic Theories of Humor*, Berlin – New York, Mouton de Gruyter.
- Attardo, Salvatore, 2000, „Irony as relevant inappropriateness”, *Journal of Pragmatics* 32, p. 793–826.
- Attardo, Salvatore, 2001, „Humor and Irony in Interaction: From Mode Adoption to Failure of Detection”, în Luigi Anolli, Rita Ciceri și Giuseppe Riva (ed.), *Say not to Say: New perspectives on miscommunication*, Amsterdam, IOS Press, p. 165–185.
- Bayley, Paul (ed.), 2004, *Cross-Cultural Perspectives on Parliamentary Discourse*, Amsterdam Philadelphia, John Benjamins.
- Brown, Penelope, Stephen C. Levinson, 1987, *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Cicero, *De Oratore* [orice ediție latină] <http://www.thelatinlibrary.com/cicero/oratore2.shtml#259>
- Clark, Herbert H., Richard J. Gerrig, 1984, „On the Pretense Theory of Irony”, *Journal of Experimental Psychology: General*, 113, 1, p. 121–126.
- Culpeper, Jonathan, 1996, „Towards an Anatomy of Impoliteness”, *Journal of Pragmatics* 25, p. 349–367.
- Culpeper, Jonathan, 2015, „Impoliteness strategies”, în Alessandro Capone, Jacob L. Mey (eds.), *Interdisciplinary Studies in Pragmatics, Culture and Society*, New-York, Springer, p. 421–445.
- Ducrot, Oswald, 1984, „Esquisse d’une théorie polyphonique de l’énonciation”, în *Le dire et le dit*, Paris, Minuit, p. 171–233.
- Ghiță, Andreea, 1999, *Analiza pragmatică a ironiei*, Teză de doctorat, Universitatea București.
- Giora, Rachel, 1995, „On irony and negation”, *Discourse Processes*, 19, p. 239–264.
- Giora, Rachel, 1999, „On the priority of salient meanings: Studies of literal and figurative language”, *Journal of Pragmatics*, 31, p. 919–929.
- Grice, Herbert Paul, 1975, „Logic and conversation“, în Peter Cole, Jerry L. Morgan (eds.), *Syntax and Semantics 3: Speech Acts*, New York, Academic Press, p. 41–58.
- Grice, Herbert Paul, 1978, *Further notes on logic and conversation*, în Peter Cole (ed.), *Syntax and Semantics 9: Pragmatics*, New York, Academic Press, p. 113–127.
- Hamon, Philippe, 1996, *L’ironie littéraire. Essai sur les formes de l’écriture oblique*. Paris, Hachette Superieur.
- Hoinărescu, Liliana, 2006, *Structuri și strategii ale ironiei în proza postmodernă românească*, București, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă.
- Ilie, Cornelia, 2003, „Histrionic and agonistic features of parliamentary discourse”, *Studies in Communication Sciences* 3, 1, p. 25–53.
- Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, 2003, *Limba și comunicare. Elemente de pragmatică lingvistică*, București, ALL Educațional.

- Kotthoff, Helga, 1996, „Impoliteness and Conversational Joking: On Relational Politics”, *Folia Linguistica*, vol. 30, nr. 3–4, p. 299–326.
- Kotthoff, Helga, 2003, „Responding to Irony in Different Contexts. On Cognition in Conversation”, *Journal of Pragmatics*, 32, p. 1387–1411.
- Kreuz, Roger J., Sam Glucksberg, 1989, „How to be sarcastic: The echoic reminder theory of verbal irony”, *Journal of Experimental Psychology: General*, 118, 4, p. 374–386.
- Kumon-Nakamura, Sachi, Sam Glucksberg, Mary Brown, 1995, „How about another piece of pie: The allusional pretense theory of discourse irony”, *Journal of Experimental Psychology: General*, 124, 1, p. 3–21.
- Leech, Geoffrey, 1983, *Principles of Pragmatics*, Londra – New York, Longman.
- Leech, Geoffrey, 2014, *The Pragmatic of Politeness*, Oxford, Oxford University Press.
- Miller, Yvonne, 2006, *Irony and Politeness: Softening or Enhancing Face-Threats*. www.grin.com
- Perelman, Chaïm, Lucie Olbrechts-Tyteca, 1957/2008, *Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique*, Bruxelles, Éditions de l'Université de Bruxelles.
- Quintilian, *Institutio oratoria* [orice ediție latină] <http://www.thelatinlibrary.com/quintilian.html>
- Raskin, Viktor, 1985, *Semantic Mechanisms of Humour*, Dordrecht/Boston/Lancaster: D. Reidel Publishing Company.
- Searle, John, 1979, *Expression and Meanings*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Sperber, Dan, Deirdre Wilson, 1978, „Les ironies comme mentions”, *Poétique* 36, p. 399–412.
- Sperber, Dan, Wilson, Deirdre, 1986, *Relevance: Communication and Cognition*, Oxford, Blackwell.
- Tselika, Aikaterini, 2015, „Irony as an Impoliteness Tool: An Exploration of Irony's Intentionality, Cancellability and Strength”, Athens: ATINER'S Conference Paper Series, No: LNG2014-1372. <http://www.atiner.gr/papers/LNG2014-1372.pdf>
- Vlastos, Gregory, 2002, *Socrate. Ironist și filosof moral*, București, Editura Humanitas.
- Walton, Douglas, Fabrizio Macagno, 2011, “Quotations and Presumptions: Dialogical Effects of Misquotations”, *Informal Logic*, 31, 1, p. 27–55.
- Yule, George, 1996, *Pragmatics*, Oxford, Oxford University Press.

INSTANCES AND FUNCTIONS OF IRONY IN THE ROMANIAN PARLIAMENTARY DISCOURSE
(1866–1900)

(Abstract)

The article aims at illustrating the different contextual values and pragmatic uses of irony in the Romanian Parliamentary discourse, in the period 1866-1900. We were particularly interested in observing the concrete modalities to realise the ironic macro speech acts, considering the major pragmatic theories of irony (*Standard Pragmatic Theory* and *Echoic Mention Theory*), and also to grasp their socio-discursive appearance, from both an illocutionary and a perlocutionary perspective. The analysis of authentic data indicates the complex and subtle discursive configuration of irony, which can be realised by various devices in the same intervention, the close interferences between pragmatic and argumentative functions, and consecutively the difficulty to fit irony into a single theoretical description.